

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

European Charter for Regional or Minority Languages

Carta Europea d'as luengas rechionals u minoritarias

**Estrasburgo, 5.XI.1992
Serie d'os trataus europeus/148**

**ARAGONESE VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION
Traducción no oficial**

Preambulo

Os estaus miembros d'o Consello d'Europa, firmans d'ista Carta,

Considerando que l'obchectivo d'o Consello d'Europa ye de reyalizar una unión más estreita entre os suyos miembros, en espezial con a finalidat de salbuardar y empentar os ideyals y os prinzipios que son o suyo patrimonio común;

Considerando que a protección d'as luengas rechionals u minoritarias istoricas d'Europa, belunas d'as cuals risgan de desapareixer con o tiempo, contribuye a mantener y a desembolicar as tradizions y a riqueza culturals d'Europa;

Considerando que o dreito de practicar una luenga rechional u minoritaria n'a vida privada y publica constituye un dreito imprescriptible, d'acuerdo con os prinzipios contenius n'o Pacto internazional relatibo a os dreitos zibils y politicos d'as Nazions Unidas, y d'acuerdo a o esprito d'a Combenzión ta la salbuarda d'os Dreitos Umans y d'as Libertaz fundamentals d'o Consello d'Europa;

Tenendo en cuenta a fayena reyalizata en dintro d'a CSCE, y en particular l'Acta final de Helsinki de 1975 y o documento d'a reunión de Copenhague de 1990;

Remarcando a balor d'o feito intercultural y d'o plurilingüismo, y considerando que a protección y o empente d'as luengas rechionals u minoritarias no abrian de fer-se en detrimento d'as luengas ofizials y d'a nezesidat d'aprender-las;

Consziens d'o feito que a protección y o empente d'as luengas rechionals u minoritarias n'os diferens países y rechions d'Europa representan una contribuzión importán a la construción d'una Europa alazetada n'os prinzipios d'a democracia y a d'a dibersidat cultural, n'a bastida d'a sobiranía nazional y d'a integridat territorial;

Tenendo en cuenta as condizions espezficas y as tradizions istoricas propias de cada rechión d'os países d'Europa,

Han combeniu o que sigue:

Parti I – Disposizions chenerals

Articlo 1 – Definicions

N'o sentiu d'ista carta:

- a por a expresión “luengas rechionals u minoritarias” s'entienden as luengas:
 - i practicadas tradizionalmén en un territorio d'un Estau por subditos d'iste Estau que constituyen un grupo numericamén inferior a la resta d'a poblazión d'o Estau; y
 - ii diferens d'a(s) luenga(s) ofizial(s) d'iste Estau;

no incluye ni os dialectos d'a(s) luenga(s) ofizial(s) d'o Estau ni as luengas d'os migrans;

- b por "territorio an que una luenga rechional u minoritaria ye practicada", s'entende l'aria cheografica an que ista luenga ye a traza d'expresión d'un numero de personas que chustifica l'adopzi3n de diferens midas de protecci3n y d'empente prebistas por a pres3n Carta;
- c por "luengas desprobistas de territorio", s'entende as luengas practicadas por subditos d'o Estau que son diferens d'a(s) luenga(s) practicada(s) por a resta d'a poblazi3n d'o Estau, pero que, encara que practicadas tradizionalm3n n'o territorio d'o Estau, no se pueden identificar con una aria cheografica particular d'iste.

Articulo 2 – Compromisos

- 1 Cada Parti se compromete a aplicar as disposizi3ns d'a parti II a o conchunto d'as luengas rechionals u minoritarias practicadas n'o suyo territorio que respondan a las definizi3ns de l'articulo 1.
- 2 Respetibe a cualsiquier luenga indicada n'o momento d'a ratificaci3n, l'azeptazi3n u l'aprebazi3n, y seguntes l'articulo 3, cada Parti se compromete a aplicar un minimo de trenta y zinco paragrafos u sozparagrafos trigatos entre as disposizi3ns d'a parti III d'a pres3n Carta, d'os cuails a o menos tres s'han de trigar entre cadag3n d'os articlos 8 y 12 y uno entre cadag3n d'os articlos 9, 10, 11 y 13.

Articulo 3 – Modalidaz

- 1 Cada Estau contrat3n ha d'espezificar n'o suyo instrumento de ratificaci3n, azeptazi3n u aprebazi3n cu3la ye a luenga rechional u minoritaria, u cu3la ye a luenga ofizial menos espardida en tot u en parti d'o suyo territorio, a la cual s'aplican os apartaus trigaus d'acuerdo con o paragrafo 2 de l'articulo 2.
- 2 Toda parti puede, en cualsiquier momento posterior, notificar a o Secretario Cheneral que azeptas obligazi3ns deribadas d'as disposizi3ns de cualsiquier atro paragrafo d'a Carta que no fuese estau espezificau n'o suyo instrumento de ratificaci3n, azeptazi3n u aprebazi3n, u que aplicará o paragrafo 1 d'o pres3n articulo a atras luengas rechionals u minoritarias u a atras luengas ofizials menos espardidas en tot u en parti d'o suyo territorio.
- 3 Os compromisos prebistos n'o paragrafo prezed3n ser3n consideraus parti integr3n d'a ratificaci3n, l'azeptazi3n u l'aprebazi3n y conlebar3n os mesmos efectos dende a calendata d'a suya notificaci3n.

Artículo 4 – Estatutos de protección existens

- 1 Garra disposición d'a presén Carta no puede estar interpretada como limitadera u derogadera d'os dreitos guarenziatos por a Combenzión Europea d'os Dreitos Umans.
- 2 As disposizioni d'a presén Carta no perchudican as disposizioni más favorables que richan a situación d'as luengas rechionals u minoritarias, u o estatuto churidico d'as personas que perteneixcan a minorías que existen ya en una Parti u son prebistas por os acuerdos internazionals bilaterals u multilaterals pertinens.

Artículo 5 – Obligazions existens

Cosa n'a presén Carta no se podrá interpretar como que implica o dreito a empentar una actibidat cualquiera u a reyalizar una aczióu cualquiera que contrabienga os obchectivos d'a Carta d'as Nazions Unidas u d'atras obligazions d'o dreito internacional, incluíndo-ie o prinzipio d'a soberanía y d'a integridat territorial d'os Estaus.

Artículo 6 – Información

As Partis se comprometen a beilar por que as autoridaz, organizazions y personas concernidas sían informadas d'os dreitos y debers establius por a presén Carta.

Parti II – Obchectivos y prinzipios engalzaus d'acuerdo con o paragrafo 1 de l'artículo 2

Artículo 7 – Obchectivos y prinzipios

- 1 En materia de luengas rechionals u minoritarias, n'os territorios an que istas luengas son practicadas y seguntes a situación de cada luenga, as Partis alazetan a suya politica, a suya lechislazióu y a suya practica n'os obchectivos y prinzipios que siguen:
 - a o reconoiximiento d'as luengas rechionals u minoritarias como expresi6n d'a riqueza cultural;
 - b o respeto de l'aria cheografica de cada luenga rechional u minoritaria, fendo que as dibisions administratibas ya existens u as nuebas no constituigan pas un barrache a o empente d'ista luenga rechional u minoritaria;
 - c a nezesidat d'una aczi6n dezidida d'empente d'as luengas rechionals u minoritarias, con a fin de salbagnar-las;

- d a fafilitazi3n y/u empente de l'uso oral y escrito d'as luengas rechionals u minoritarias n'a bida publica y n'a bida pribada;
 - e o mantenimiento y o desembolic de relazi3ns, n'os ambitos cubiertos por a pres3n Carta, entre os grupos que practican una luenga rechional u minoritaria y otros grupos d'o mesmo Estau que parlan una luenga practicada baixo una forma identica u amanada, asinas como o establimiento de relazi3ns culturals con otros grupos d'o Estau que practica luengas diferens;
 - f meter a disposizi3n formas y meynos adecuauos d'amostranza y d'estudio d'as luengas rechionals u minoritarias en toz os libels apropiuus;
 - g meter a disposizi3n meynos que permitan a os no fabladors d'una luenga rechional u minoritaria que biben en l'aria aon ista luenga se practica d'aprender-la si el deseyan;
 - h o empente d'os estudios y a imbestigazi3n sobre as luengas rechionals u minoritarias n'as unibersidaz u puestos equibalens;
 - i o empente de formas apropias d'escambios transnazi3nals, n'os ambitos prebistos por a pres3n Carta, ta las luengas rechionals u minoritarias practicadas baixo una forma identica u amanada en dos u m3s Estaus.
- 2 As Partis se comprometen a eliminar, si encara no l'han feito, tota distinzion, exclusi3n, restriczi3n u preferenzia respetibe a l'uso d'una luenga rechional u minoritaria y que tiengan por obcheto de disuadir u de meter en periglo o mantenimiento u o desembolic d'ista. L'adopzi3n de midas espezi3ls a favor d'as luengas rechionals u minoritarias, destinadas a empentar una igualdat entre os fabladors d'istas luengas y a resta d'a poblazi3n u endrezadas a tener en cuenta as suyas situazi3ns particulars, no se considera un acto de discriminazi3n enta os fabladors d'as luengas m3s espardidas.
 - 3 As partis se comprometen a empentar, por meyo d'as midas apropias, a compresi3n mutua entre toz os grupos lingüisticos d'o pa3s, m3s que m3s con a fin que o respeto, a compresi3n y a toleranzia enta as luengas rechionals u minoritarias figuren entre os obchectibos de l'amostranza y a formazi3n que se dispensan n'o pa3s, y a animar a os meynos de comunicazi3n de masas a engalzar o mesmo obchectibo.
 - 4 En definir a suya politica enta as luengas rechionals u minoritarias, as Partis se comprometen a prener en considerazi3n as nezesidaz y os deseyos expresatos por os grupos que practican istas luengas. S'empena a creyazi3n, si cal, d'os organos encargaus de consellar a las autoridaz sobre totas as cuestions que aigan a beyer con as luengas rechionals u minoritarias.
 - 5 As Partis se comprometen a aplicar, *mutatis mutandis*, os prinzipios enumeraus n'os debanditos paragrafos 1 a 4 a las luengas desprobistas de territorio. Manimenos, n'o caso d'istas luengas, a natura y l'abaste d'as midas a prener ta fer efectiba a pres3n Carta ser3n determinadas de traza flexible,

parando cuenta n'as nezesidaz y os deseyos, y respetando as tradizions y as características d'os grupos que practican as luengas en cuestión.

Parti III – Midas a favor d'o empleo d'as luengas rechionals u minoritarias n'a bida publica, a prener d'acuerdo con os compromisos soscritos en bertut d'o paragrafo 2 de l'articulo 2

Articulo 8 – Amostranza

- 1 En materia d'amostranza, as Partis se comprometen, n'o respetibe a o territorio an que istas luengas se practican, seguntes a situazi3n de cadaguna d'istas luengas y sin prechudizio de l'amostranza d'a(s) luenga(s) ofizial(s) d'o Estau:
 - a
 - i a prebeyer una educazi3n asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - ii a prebeyer que una parti substanzial d'a educazi3n pre-escolar s'ia asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - iii a aplicar una d'as midas proposadas alto en i y ii a o menos a os alumnos que as suyas familias el deseyen y que o suyo numero se chuzgue sufizi3n; u
 - iv si os poders publicos no tienen competencia dreita en l'ambito d'a educazi3n preescolar, a afaborir y/u a empentar l'aplicazi3n d'as midas proposadas alto n'os puntos i a iii.
 - b
 - i a prebeyer una amostranza primaria asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - ii a prebeyer que una parti substanzial de l'amostranza primaria s'ia asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - iii a prebeyer, n'a bastida d'a educazi3n primaria, que l'amostranza d'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas faiga parti integr3n d'o curriculum; u
 - iv a aplicar una d'as midas proposadas alto n'os puntos i a iii a o menos a os alumnos que as suyas familias el deseyen y que o suyo numero se chuzgue sufizi3n;
 - c
 - i a prebeyer una amostranza secundaria asegurada n'as luengas rechionals u minoriatarias conzernidas; u

- ii a prebeyer que una parti substanzial de l'amostranza secundaria sía asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - iii a prebeyer, n'a bastida d'a educazi3n secundaria, l'amostranza d'as luengas rechionals u minoritarias como parti integr3n d'o curriculum; u
 - iv a aplicar una d'as midas proposadas alto n'os puntos i a iii a o menos a os alumnos que el deseyen –u, dau o caso, que as suyas familias el deseyen– en un numero que se chuzgue sufizi3n;
- d
- i a prebeyer una amostranza tecnica y profesional que sía asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - ii a prebeyer que una parti substanzial de l'amostranza tecnica y profesional sía asegurada n'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas; u
 - iii a prebeyer, n'a bastida d'a educazi3n tecnica y profesional, l'amostranza d'as luengas rechionals u minoritarias conzernidas como parti integr3n d'o curriculum; u
 - iv a aplicar una d'as midas proposadas alto n'os puntos i a iii a o menos a os alumnos que el deseyen –u, dau o caso, que as suyas familias el deseyen– en un numero que se chuzgue sufizi3n;
- e
- i a prebeyer una amostranza unibersitaria y atras formas d'amostranza superior n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a prebeyer o estudio d'istas luengas como disziplinas de l'amostranza unibersitaria y superior; u
 - iii si, en funzi3n d'o paper d'o Estau respetibe a os zentros d'amostranza superior, os puntos i y ii no pueden estar aplicaus, a empentar y/u a autorizar o establimento d'una amostranza unibersitaria u belatramena d'amostranza superior n'as luengas rechionals u minoritarias, u os meyos que permitan d'estudiar istas luengas a la Unibersitat u a otros zentros d'amostranza superior;
- f
- i a prener disposizi3ns ta que sían impartius cursos d'amostranza d'adultos u d'educazi3n perman3n aseguraus prinzipalm3n u total n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a proponar istas luengas como disziplinas d'a educazi3n d'adultos y a educazi3n perman3n; u

- iii si os poders publicos no tienen competencia dreita en l'ambito d'a educazi3n d'adultos, a afaborir y/u a empentar l'amostranza d'istas luengas en l'ambito d'a educazi3n d'adultos y d'a educazi3n perman3n;
 - g a prener disposizi3ns ta asegurar l'amostranza d'a istoria y d'a cultura que a luenga rechional u minoritaria en ye a expresi3n;
 - h a asegurar a formazi3n inicial y perman3n d'os profesors nezesaria ta meter en practica os paragrafos a 3 g azeptaus por a Part3;
 - i a crear un u cualques organo(s) de control encargaus d'o seguimiento d'as midas presas y d'os progresos reyalizatos n'o establimento u n'o desembolic de l'amostranza d'as luengas rechionals u minoritarias, y a fer sobre ixos puntos informes periodicos que abr3n d'estar publicos.
- 2 En materia d'amostranza y respetibe a os territorios diferens d'aquels an que s'utilizan tradicionalm3n as luengas rechionals u minoritarias, as Partis se comprometen a autorizar, a empentar u a establecer, si o numero de fabladors d'una luenga rechional u minoritaria el chustifica, una amostranza en u d'a luenga rechional u minoritaria n'os libels apropios de l'amostranza.

Articlo 9 – Chustizia

- 1 As Partis se comprometen, respetibe a las zicunscripci3ns d'as autoridaz chudizials n'as cuals reside un numero de personas que practican as luengas rechionals u minoritarias que chustifique as midas espezificatas contino, seguntes a situaci3n de cadaguna d'istas luengas y con a condizi3n que a practica d'as posibilidaz ufiertas por o pres3n paragrafo no s3a considerato por o chuez como un barrache ta la buena administrazi3n de chustizia:
- a n'os prozedimientos penals:
 - i a prebeyer que os tribunals, a demanda d'una d'as partis, menen o prozedimiento n'as luengas rechionals u minoritarias; y/u
 - ii a guarenziar a l'acusau o dreito de expresar-se n'a suya luenga rechional u minoritaria; y/u
 - iii a prebeyer que as requestas y as prebas, escritas u orals, no s3an consideradas como inadmisibles por l'unico feito d'estar formuladas n'una luenga rechional u minoritaria; y/u
 - iv a establecer en istas luengas rechionals u minoritarias, si se demanda, as actuazi3ns ligadas a un prozedimiento chudizial,
- fendo serbir, si calese, interpretes y traduczi3ns, y sin que ixo suspose gastos adizi3nals a os interesaus;

- b n'os procesos zibils:
 - i a prebeyer que os tribunals, a demanda d'una d'as partis, menen o prozedimiento n'as luengas rechionals u minoritarias; y/u
 - ii a permitir, cuan una parti en un pleito ha de compareixer en persona debán d'un tribunal, que s'expresen n'a suya luenga rechional u minoritaria sin que ixo supose encorrer en gastos adizionals; y/u
 - iii a permitir a produzi3n de documentos y de prebas n'as luengas rechionals u minoritarias, fendo serbir, si calese, interpretes y traduzioni;
- c n'os procesos debán d'os tribunals competens en materia administratiba:
 - i a prebeyer que os tribunals, a demanda d'una d'as partis, menen o prozedimiento n'as luengas rechionals u minoritarias; y/u
 - ii a permitir, cuan una parti en un pleito ha de compareixer en persona debán d'un tribunal, que s'expresen n'a suya luenga rechional u minoritaria sin que ixo supose encorrer en gastos adizionals; y/u
 - iii a permitir a produzi3n de documentos y de prebas n'as luengas rechionals u minoritarias, fendo serbir, si calese, interpretes y traduzioni;
- d a prener midas con a fin que l'aplicazi3n d'os puntos i y iii d'os paragrafos b y c debanditos y o ebentual empleo d'interpretes y de traduzioni no suposen gastos adizionals ta os interesaus.

2 As Partis se comprometen:

- a a no refusar a balura d'os actos churidicos establius n'o Estau por l'unico feito d'estar redactaus en una luenga rechional u minoritaria; u
- b a no refusar a balura, entre as partis, d'os actos churidicos establius n'o Estau por l'unico feito d'estar redactaus en una luenga rechional u minoritaria, y a prebeyer que puedan estar imbocaus cuenta terzers interesaus no fabladors d'istas luengas, con a condizi3n que o conteni3n de l'acto se les faiga saber por o mesmo que l'imboca; u
- c a no refusar a balura, entre as partis, d'os actos churidicos establius n'o Estau por l'unico feito d'estar redactaus en una luenga rechional u minoritaria.

3 As Partis se comprometen a fer accesibles, en as luengas rechionals u minoritarias, os textos lechislativos nazionals m3s importants y os que

pertocan en particular a os usuarios d'istas luengas, fuera que istos textos ya sían disponibles atramén.

Artículo 10 – Autoridaz administratibas y serbizios publicos

- 1 En as zircunscripciones d'autoridaz administratibas d'o Estau aon reside un numero de fabladors de luengas rechionals u minoritarias que chustifique as midas que bienen contino y seguntes a situazi3n de cada luenga, as Partis se comprometen, n'a mida que ixo sía razonablemén fesable:
 - a
 - i a beilar por que istas autoridaz administratibas utilizen as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a beilar por que aquels d'os suyos achens que son en contacto con o publico empleguen as luengas rechionals u minoritarias n'as suyas relazi3ns con as personas que s'endrezan enta els en istas luengas; u
 - iii a beilar por que os fabladors de luengas rechionals u minoritarias puedan presentar demandas orals u escritas y rezebir una respuesta en istas luengas; u
 - iv a beilar por que os fabladors de luengas rechionals u minoritarias puedan presentar demandas orals u escritas en istas luengas; u
 - v a beilar por que os fabladors de luengas rechionals u minoritarias puedan librar balidamén un documento redactau en istas luengas;
 - b a meter a disposizi3n formularios y textos administratibos d'uso corrién ta la poblazi3n n'as luengas rechionals u minoritarias, u en bersions bilingües;
 - c a permitir a las autoridaz administratibas de redactar documentos en una luenga rechional u minoritaria.
- 2 N'o que pertoca a las autoridaz locals y rechionals que n'os suyos territorios reside un numero de fabladors de luengas rechionals u minoritarias que chustifique as midas que bienen contino, as Partis se comprometen a permitir y/u a empentar:
 - a o empleo d'as luengas rechionals u minoritarias en l'ambito de l'administrazi3n rechional u local;
 - b a posibilidat ta os fabladors de luengas rechionals u minoritarias de presentar demandas orals u escritas en istas luengas;
 - c a publicazi3n por as corporazi3ns rechionals de textos ofizials tamién n'as luengas rechionals u minoritarias;

- d a publicación por as corporazions locals d'os suyos textos ofizials tamién n'as luengas rechionals u minoritarias;
 - e o empleo por as corporazions rechionals d'as luengas rechionals u minoritarias n'os debates d'as suyas asambleyas, sin excluir, manimenos, o empleo d'a(s) luenga(s) ofizial(s) d'o Estau;
 - f o empleo por as corporazions locals de luengas rechionals u minoritarias n'os debates d'as suyas asambleyas, sin excluir, manimenos, o empleo d'a(s) luenga(s) ofizial(s) d'o Estau;
 - g o empleo u l'adopzi3n, si ye menister de conchunta con a denominazi3n n'a(s) luenga(s) ofizial(s), d'as formas tradizionals y correctas d'a toponimia n'as luengas rechionals u minoritarias.
- 3 N'o que pertoca a os serbizios publicos que penden d'as administrazions u atras personas que actúen en nombre d'ístas, as Partis contratans se compromenten, en aquels territorios an que as luengas rechionals u minoritarias se practican, en funzi3n d'a situazi3n de cada luenga y n'a mida que ixo sía razonablemén posible:
- a a beilar ta que as luengas rechionals u minoritarias sían emplegadas cuan se faiga un serbizio; u
 - b a permitir a os fabladors de luengas rechionals u minoritarias de formular una demanda y a recullir una respuesta en istas luengas; u
 - c a permitir a os fabladors de luengas rechionals u minoritarias de formular una demanda en istas luengas.
- 4 Con a fin de meter en practica as disposizions d'os paragrafos 1, 2 y 3 que han azeptadas, as Partis se comprometen a prener una u cuantas d'as midas que siguen:
- a a traducci3n u a interpretazi3n ebentualmén requiestas;
 - b o reclutamiento y, cuan calga, a formazi3n de funcionarios y d'atros achens publicos en numero suficién;
 - c a satisfacci3n, n'a mida d'o posible, d'as demandas d'os achens publicos que conoixen una luenga rechional u minoritaria d'estar destinatos t'o territorio aon ista luenga ye practicada.
- 5 As Partis se comprometen a permitir, a demanda d'os interesaus, o empleo u l'adopzi3n de patronimicos n'as luengas rechionals u minoritarias.

Artículo 11 – Meyos de comunicación

- 1 As Partis se comprometen, ta os fabledors d'as luengas rechionals u minoritarias, n'os territorios an que istas luengas son practicadas, seguntes a situazi3n de cada luenga, n'a mida que as autoridaz publicas tiengan, dreitam3n u indreita, competencia, poders u bel paper en iste ambito, respetando os prinzipios d'independenzia y d'autonomía d'os meynos de comunicazi3n:
 - a n'a mida en que a radio y a televisi3n tienen una misi3n de serbizio publico:
 - i a asegurar a creyazi3n de a o menos una emisora de radio y una canal de televisi3n n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a empentar y/u fazilitar a creyazi3n de a o menos una emisora de radio y una canal de televisi3n n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - iii a prener disposizi3ns apropias por que as emisoras ofreixcan programas n'as luengas rechionals u minoritarias;
 - b
 - i a empentar u a fazilitar a creyazi3n de a o menos una emisora de radio n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a empentar y/u a fazilitar a emisi3n de programas de radio n'as luengas rechionals u minoritarias, de traza regular;
 - c
 - i a empentar y/u a fazilitar a creyazi3n de a o menos una canal de televisi3n n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a empentar y/u fazilitar a difusi3n de programas de televisi3n n'as luengas rechionals u minoritarias, de traza regular;
 - d a empentar y/u a fazilitar a produzi3n y a difusi3n d'obras d'audio y audiobisuals n'as luengas rechionals u minoritarias;
 - e
 - i a empentar y/u a fazilitar a creyazi3n y/u mantenimiento de a o menos un organo de prensa n'as luengas rechionals u minoritarias; u
 - ii a empentar y/u fazilitar a publicazi3n d'articulos de prensa n'as luengas rechionals u minoritarias, de traza regular;
 - f
 - i a cubrir os gastos suplementarios d'os meynos de comunicazi3n que empleguen as luengas rechionals u minoritarias, cuan a lei prebeiga una asistencia financiera, en cheneral, ta os meynos de comunicazi3n; u

- ii a estendillar as midas existens d'asistencia financiera a las producciones audiobisuals en luengas rechionals u minoritarias;
 - h a sustener a formazi3n de periodistas y atro personal d'os meynos de comunicazi3n que empleguen as luengas rechionals u minoritarias.
- 2 As partis se comprometen a guarenziar a libertat de recepci3n dreita d'as emisions de radio y de televisi3n d'os pa3ses bezins en una luenga practicada baixo una forma identica u amanada a una luenga rechional u minoritaria, y a no oposar-se a la retrasmisi3n d'emisions de radio y de televisi3n d'os pa3ses bezins en ixa luenga. Se comprometen antim3s a beilar por que no se impone a la luenga escrita garra restriczi3n a la libertat d'expresi3n y a la libre zirculazi3n d'a informaci3n en una luenga practicada baixo una forma identica u amanada a una luenga rechional u minoritaria. O exercizio d'as libertaz debanditas comporta debers y responsabilidaz, y se puede sozmeter a bellas formalidaz, condizi3ns, restriczi3ns u sanzions prebistas por a lei, que constituyen midas nezarias, en una soziedad democratica, ta la seguridat nazional, a integridat territorial u a seguridat publica, a defensa de l'orden y a prebenzi3n d'o crimen, a protecci3n d'a salut u d'a moral, a protecci3n d'a reputazi3n u d'os dreitos d'atri, con a fin d'empachar a dibulgazi3n d'informazi3ns confidencials, u de guarenziar l'autoridat y a imparzialidat d'os poders chudizials.
- 3 As partis se comprometen a beilar por que os intereses d'os fabladors de luengas rechionals u minoritarias s3an representaus u presos en considerazi3n en dintro d'as estructuras ebentualm3n creyadas conforme a la lei, a fayena d'as cuals ye guarenziar a libertat y a pluralidat d'os meynos de comunicazi3n.

Articulo 12 – Actibidaz y equipamientos culturals

- 1 En materia d'actibidaz y d'equipamientos culturals –en particular bibliotecas, bideotecas, zentros culturals, museus, archibos, academias, teyatros y zines, asinas como treballos literarios y de producci3n zinematografica, expresi3ns culturals populares, festibals, industrias culturals, incluyendo-ie m3s que m3s a utilizazi3n d'as nuevas tecnoloch3as– as Partis se comprometen, respetibe a o territorio an que ditas luengas se practican y n'a mida en que as autoridaz publicas tiengan competencia, poders u un paper en ixe ambito:
- a a empentar a expresi3n y as inizatibas propias d'as luengas rechionals u minoritarias, y a afaborir os diferens meynos d'acceso a las obras produitas en istas luengas;
 - b a afaborir os diferens meynos d'acceso en atras luengas a las obras produitas n'as luengas rechionals u minoritarias, aduyando y desembolicando as actibidaz de traducci3n, doblache, post-sincronizazi3n y de soz-titolache;

- c a afaborir l'acceso en luengas rechionals u minoritarias a obras produitas en atras luengas, aduyando y desembolicando as actibidaz de traducción, doblache, post-sincronización y soz-titolache;
 - d a beilar por que os organismos encargatos d'organizar u de refirmar dibersas formas d'actibidaz culturals integren en una mida adecuada o conoiximiento y a practica d'as luengas y d'as culturas rechionals u minoritarias n'as operazions que i tiengan a inizatiba u n'as cuals aportan un refirme;
 - e a afaborir que se meta a disposizi3n d'os organismos encargatos d'organizar u de refirmar actibidaz culturals personal que domine a luenga rechional u minoritaria, amás d'a(s) luenga(s) d'a resta d'a poblazi3n;
 - f a afaborir a partizipazi3n dreita, respetibe a os equipamientos y os programas d'actibidaz culturals, de representans d'os fabladors d'a luenga rechional u minoritaria;
 - g a empentar y/u fazilitar a creyazi3n d'un u de cuantos organismos encargaus de replegar, rezebir en deposito y presentar u publicar as obras produitas n'as luengas rechionals u minoritarias;
 - h n'o suyo caso, a creyar y/u empentar y finanzia serbizios de traducción y d'imbestigazi3n sobre terminolochica con a fin, más que más, de mantener y de desembolicar en cada luenga rechional u minoritaria una terminolochía administratiba, comercial, economica, sozjal, tecnolochica u churidica adecuada.
- 2 Respetibe a os territorios diferens d'aquels aon se practican tradizionalmén as luengas rechionals u minoritarias, as Partis se comprometen a autorizar, a empentar y/u a prebeyer, si o numero de fabladors d'una luenga rechional u minoritaria el chustifica, actibidaz u equipamientos culturals apropios, seguntes o paragrafo debandito.
 - 3 As partis se comprometen, n'a suya politica cultural n'o estranhero, a dar un puesto propio a las luengas rechionals u minoritarias y a la cultura d'a cual ye a suya expresi3n.

Articulo 13 – Bida economica y sozjal

- 1 Respetibe a las actibidaz economicas y sozjals, as Partis se comprometen, ta o conchunto d'o país:
 - a a excluir d'a suya lechislazi3n cualesquier disposizi3n que biede u limite sin razons chustificables o recurso a luengas rechionals u minoritarias n'os documentos relatibos a la bida economica u sozjal, y, más que más, n'os contratos de treballu y n'os documentos tecnicos como as instruczions d'emplego de productos u d'equipamientos;

- b a bedar a inserción, en reglamentos internos d'as interpresas y en documentos pribaus, de clausulas que excluigan u limiten l'uso d'as luengas rechionals u minoritarias, a o menos entre os fabladores d'a mesma luenga;
 - c a opositar-se a practicas tendens a desanimar l'uso d'as luengas rechionals u minoritarias en l'ambito d'as actibidaz economicas u sozials;
 - d a facilitar y/u empentar por otros meynos diferens a os prebistos n'os puntos debanditos l'uso d'as luengas rechionals u minoritarias.
- 2 En materia d'actibidaz economicas y sozials, as Partis se compromenten, n'a mida en que as autoridaz publicas i tiengan compentenzia, n'o territorio an que as luengas rechionals u minoritarias se practican, y mientras isto sía razonablemén fesable:
- a a definir, por meyno d'os suyos reglamentos finanziers y bancarios, modalidaz que permitan, n'as condizions compatibles con os usos comercials, o empleo d'as luengas rechionals u minoritarias n'a redacción d'as ordens de pagamiento (cheques, letras, etc.) u otros documentos finanzers u, n'o suyo caso, a beilar por que iste prozeso se meta en practica;
 - b n'os sectors economicos que penden dreitamén d'o suyo control (sector publico), a reyalizar aczions que empenten o empleo d'as luengas rechionals u minoritarias;
 - c a beilar por que os equipamientos sozials como espitals, casas d'a tercera edat u zentros d'acullida ofreixcan a posibilidat de recullir y de cuidar n'a suya propia luenga a os fabladores d'una luenga rechional u minoritaria que empleguen atenzions por razones de salut, d'edat u por cualsiquier atra razón;
 - d a beilar, seguntes as modalidaz apropias, por que as consignas de seguridat sían tamién redactadas n'as luengas rechionals u minoritarias;
 - e a fer accesibles n'as luengas rechionals u minoritarias as informazions furnidas por as autoridaz competens respetibe a os dreitos d'os consumidores.

Articulo 14 – Escambios transbogatizos

As Partis se compromenten:

- a a aplicar os acuerdos bilaterals y multilaterals que existan y que las ligen a os Estaus aon a mesma luenga se practica de traza identica u amanada, u a esforzar-se por concluir-ne otros, si cal, de traza que s'afaboreixcan os contactos entre os fabladores d'a mesma luenga n'os Estaus conzernitos,

en l'ambito d'a cultura, l'amostranza, a informazi3n, a formazi3n profesional y a educazi3n perman3n;

- b en inter3s d'as luengas rechionals u minoritarias, a fazilitar y/u a empentar a cooperazi3n a trabi3s d'as buegas, m3s que m3s entre administrazi3ns rechionals u locals que n'o suyo territorio se practica a mesma luenga de traza identica u amanada.

Parti IV – Aplicaci3n d'a Carta

Articulo 15 – Informes periodicos

- 1 As Partis presentar3n periodicam3n a o Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa, baixo una forma a determinar por o Comit3 de Ministros, un informe sobre a politica seguida, d'acuerdo con a parti II d'a pres3n Carta, y sobre as midas presas en aplicaci3n d'as disposizi3ns d'a parti III que han azeptadas. O primer informe s'ha de presentar a l'atro a3o d'a dentrada en bigor d'a Carta en relaci3n a la Parti en cuesti3n, y a resta d'informes en interbalos de tres a3os dimpu3s d'aber-se-ne feito o primero.
- 2 As Partis fer3n publicos os suyos informes.

Articulo 16 – Examen d'os informes

- 1 Os informes presentaus a o Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa en aplicaci3n de l'articulo 15 los examinar3 un comit3 d'expertos constituito d'acuerdo a l'articulo 17.
- 2 Os organismos u asoziaci3ns legalm3n establius en una Parti podr3n atrayer l'atenzi3n d'o comit3 d'expertos sobre cuesti3ns relatibas a os compromisos presos por ista Parti en bertut d'a parti III d'a pres3n Carta. Dimpu3s d'aber consultau a la Parti interesada, o comit3 d'expertos podr3 prener en cuenta istas informazi3ns n'a paranza d'o informe prebisto n'o paragrafo 3 d'iste articulo. Istos organismos u asoziaci3ns podr3n, antim3s, librar declarazi3ns respetibe a la politica seguida por una Parti, d'acuerdo a la parti II.
- 3 Sobre l'alazet d'os informes que se'n fabla n'o paragrafo 1 y d'as informazi3ns que se'n fabla n'o paragrafo 2, o comit3 d'expertos parar3 un informe endrezau enta o Comit3 de Ministros. Iste informe s'acompa3ar3 d'as obserbazi3ns que as Partis ser3n combidadas a formular y podr3 fer-se publico por o Comit3 de Ministros.
- 4 O informe que se'n fabla n'o paragrafo 3 contendr3 en particular as propuestas d'o comit3 d'expertos a o Comit3 de Ministros con a fin de parar, seguntes s'ia o caso, as recomendazi3ns d'iste zaguero a una u a cuantas Partis.
- 5 O secretario Cheneral d'o Consello d'Europa fer3 un informe bianual detallato a l'Asambleya parlamentaria sobre l'aplicaci3n d'a Carta.

Artículo 17 – Comité d'expertos

- 1 O comité d'expertos será formau por un miembro de cada Parti, designato por o Comité de Ministros a partir d'una lista de personas d'a más alta integridat, d'una competencia reconoixida n'as materias tratadas por a Carta, y que serán proposadas por a Parti conzernida.
- 2 Os miembros d'o comité serán nombratos por un periodo de seis añadas y o suyo mandato será renovable. Si un miembro no puede completar o periodo d'o cargo, será remplazato d'acuerdo con o prozedimiento prebisto n'o paragrafo 1, y o miembro nombrau en cuenta acorará o periodo d'o suyo predezesor.
- 3 O comité d'expertos adoptará o suyo propio reglamento interno. O suyo secretariado l'asegurará o Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa.

Parti V - Disposizioni finals

Artículo 18

A presén Carta ye ubierta a la firma d'os Estaus miembros d'o Consello d'Europa. Será sozmesa a ratificazi3n, azeptazi3n u aprebaz3n. Os instrumentos de ratificazi3n, azeptazi3n u aprebaz3n serán deposaus n'a Secretaría Cheneral d'o Consello d'Europa.

Artículo 19

- 1 A presén Carta dentrará en bigor o primer diya d'o mes siguién a la expirazi3n d'un periodo de tres meses dimpués d'a calendata en que zinco Estaus miembros d'o Consello d'Europa aigan expresato o suyo consentimiento a estar ligados por a Carta, d'acuerdo con as disposizioni de l'article 18.
- 2 Ta cualesquier Estau miembro que exprese posteriormén o suyo consentimiento a estar ligado por a Carta, ísta dentrará en bigor o primer diya d'o mes siguién a la expirazi3n d'un periodo de tres meses dimpués d'a calendata d'o deposito d'o instrumento de ratificazi3n, azeptazi3n u aprebaz3n.

Artículo 20

- 1 Dimpués d'a entrada en bigor d'a presén Carta, o Comité de Ministros d'o Consello d'Europa podrá combidar a cualesquier Estau no miembro d'o Consello d'Europa a adibir-se a la Carta.

- 2 Ta tot Estau que se i adiba, a Carta dentrará en bigor o primer diya d'o mes siguién a la expirazi3n d'un periodo de tres meses dimpués d'a calendata de deposito d'o instrumento d'adesi3n n'a Secretaríá Cheneral d'o Consello d'Europa.

Artículo 21

- 1 Cualsiquier Estau puede, n'o momento d'a firma u n'o momento d'o deposito d'o suyo instrumento de ratificazi3n, azeptazi3n, aprebazi3n u adhesi3n, formular una u cuantas reserba(s) a os paragrafos 2 a 5 de l'artículo 7 d'a presén Carta. Garra atra reserba no será admesa.
- 2 Cualsiquier Estau contratán que aiga formulau una reserba en bertut d'o paragrafo debandito puede retirar-la de tot u en parti endrezando una notificazi3n a o Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa. Ista retirada tendrá efecto n'a calendata que se reculga a notificazi3n por o Secretario Cheneral.

Artículo 22

- 1 Cualsiquier Parti puede, en tot momento, denunziar a presén Carta endrezando una notificazi3n a o Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa.
- 2 A denunzia tendrá efecto o primer diya d'o mes siguién a la expirazi3n d'un periodo de seis meses dimpués d'a calendata que se reculga a notificazi3n por o Secretario Cheneral.

Artículo 23

O Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa notificará a os Estaus miembros d'o Consello y a toz os Estaus que s'aigan adibiu a la presén Carta:

- a cualquier firma;
- b o deposito de cualquier instrumento de ratificazi3n, azeptazi3n, aprebazi3n u adhesi3n;
- c toda calendata de dentrada en bigor d'a presén Carta, seguntes os suyos artículos 19 y 20;
- d cualquier notificazi3n recullida en aplicazi3n d'as disposizi3ns de l'artículo 3, paragrafo 2;
- e cualquier atro acto, notificazi3n u comunicazi3n que tenga relaci3n con a presén Carta.

En fe d'o cual, os abaixo firmans, debidamén autorizaus a iste efecto, han firmau a presén Carta.

Feito a Estrasburgo, o 5 de nobiembre de 1992, en francés y en inglés, estando os dos textos igualmén berdaders, en un unico exemplar que será depositau n'os archibos d'o Consello d'Europa. O Secretario Cheneral d'o Consello d'Europa en ferá plegar copia zertificada conforme a cadagún d'os estaus miembros d'o Consello d'Europa y a toz os Estaus combidaus a adibir-se a la presén Carta.